

TITO — HUMANIST I REVOLUCIONAR

Postoje ličnosti koje u prelomnim epohama istorije svoga naroda i revolucionarne borbe daju fizionomiju pokretu, nalaze i na najbolji način razrešavaju društvene protivurečnosti i tako postaju velike i stvarne vođe naroda, partije i revolucionarnog pokreta. — Takva je ličnost Josip Broz Tito. Zato se s pravom ova naša revolucionarna epoha pripreme, izvođenja i ostvarenja socijalističke revolucije naziva Titovom epohom borbe i stvaralaštva masa u realizaciji najhumanijih ciljeva socijalizma.

Titova revolucionarnost i humanizam nalaze se u konstantnom jedinstvu svoga ispoljavanja. Revolucionar se bori za nove društvene odnose — bez eksploatacije i bespravlja, odnose u kojima će čovek zablistati radom i umom, postajući gospodar zakona prirode i društvenih uslova, gospodar svoje, ljudske egzistencije. U tome se ispoljava stvarni i realni Marksov humanizam, pa je zato revolucionar humanist, koji voli ljude, bori se protiv svega što sputava čovekovu ljudsku afirmaciju i sebe posvećuje ostvarenju čovečnog čoveka, za ciljeve klase, partije i svoga naroda. Svojstvo Titove revolucionarnosti jeste stalna borba da se ostvare društveni i ekonomski uslovi u kojima će čovek stvaralac moći u zajednici s drugim ravnopravnim pojedincima humanizirati sebe i društvenu zajednicu. Sebe je posvetio borbi za stvaranje socijalističkog humaniziranog društva. On kao revolucionar uvek gleda napred, stimuliše progres i angažuje se do kraja u realizaciji humanih etičkih poruka socijalizma.

U svim domenima i etapama naše socijalističke revolucije Tito je ispoljavao veru u snagu čoveka, u njegovu moć da izvrši revolucionarni preobražaj starog jugoslovenskog buržoaskog u novo socijalističko društvo. Ta vera ga nije napuštala ni u najtežim danima savremene istorije jugoslovenskih naroda i narodnosti. Vera u snagu i saznanje radnog čoveka dominira Titovom ličnošću i danas. To je vidljivo iz svake njegove reči i dela. Sledeći Titove reči i dela radni čovek je spreman da pokaže svoju proizvođačku i samoupravljačku moć, kao što je to dokazivao angažovanjem u revolucionarnoj borbi.

Tito ne veruje u nadljude već u čoveka „koji zna da okupi ljude i da učini da oni zajedno s njim slijede interese naroda” (Govori i članci, knj. XIII, str. 42).

Naši narodi sa Komunističkom partijom i Titom na čelu pokazali su da i mali narodi mogu biti veliki kad shvate trenutak borbe za slobodu i bolji život. Oni su u sebi stvorili vođu kakav je Tito. Kreirajući sopstvenu istoriju, narod i Tito postajali su veliki u jedinstvenom revolucionarnom procesu za ostvarenje socijalizma. Još jednom je istorija pokazala da i mali narodi mogu da stvaraju velika dela, da iz njihovih redova mogu izrastati velike vođe koji po ulozi u društvu postaju svetske ličnosti. U revoluciji i danas u izgradnji samoupravnog društva naši narodi dokazuju svoju veličinu i progresivnost. U nedrima naroda i Partije izrasla je Titova ličnost, a sa njom su rasli i narodi i Partija, kroz izvršavanje revolucionarno-humanističkih epohalnih zadataka.

I

Dolaskom na čelo Partije, a i pre toga, Tito se angažovao da jugoslovenski radnički pokret i ne samo on, bude nosilac novog pogleda na svet, da izražava interese radničke klase, da se bori za društvo u kome će biti moguće ostvarenje najhumanijih ljudskih ideala. Kao marksist, revolucionar i humanist borio se protiv nacionalne, socijalne i ekonomske neravnopravnosti i eksploatacije — protiv društvenih uslova u kojima je ponižavan čovek koji je sveden na sredstvo u rukama kapitaliste za ostvarenje profita kao osnovnog cilja. Shvatio je istorijsku datost vremena i nije žalio napora i revolucionarne energije u stvaranju realne društvene snage koja će moći da organizuje borbu i povede radne mase u rušenju nehumanih uslova ljudske egzistencije. Bilo je jasno da se to moglo ostvariti samo razvijanjem svesti o stvarnim interesima radničke klase, organizovanom borbom, snažnom i monolitnom avangardom — Komunističkom partijom kao predvodnikom. Podizanje svesti radničke klase naše zemlje i ukazivanje na njenu moć, na mesto i ulogu u društvu — bio je jedan od osnovnih zadataka komunista, na koji je stalno ukazivao Josip Broz.

Samo partija koja je postala idejno-politička i etičko-humanistička avangarda radničke klase Jugoslavije mogla je da povede naše narode ka ostvarenju etičko-humanih ciljeva i revolucionarnih zadataka. Titu je bilo jasno da frakcijske borbe razjedaju jedinstvo Partije i čine je nesposobnom da se stavi na čelo radnih masa i usmerava njihovu revolucionarnu delatnost. Zato je učinio sve da ozdravi Partiju i zasnuje istinske komunističke odnose unutar nje. On je unutar Partije razvio drugarske odnose i nije žalio truda da stvori jedinstvenu revolucionarnu snagu koja će moći da stoji na čelu radničke klase i svih ugnjetenih i obespravljenih u njihovoj borbi za nove društveno-ekonomske odnose. Bilo je čudno da do dolaska Tita za generalnog sekretara partija koja je sebi stavila u zadatak da se bori za takve humano-etičke i političke ciljeve kao

što su oslobođenje društva od eksploatacije i dehumanizacije u sopstvenim redovima nije bila izgradila odgovarajuće unutarpartijske odnose. Tito je zato morao da uloži dosta napora da povрати izgubljeno poverenje članstva u rukovodstvo Partije, da razvije odnose drugarstva, ravnopravnosti u kritici, iskrenost i međusobno poštovanje i uvažavanje. Bez takvih odnosa Partija ne bi bila sposobna da povede radne mase u revolucionarnu borbu za svrgavanje buržoazije.

Još 1939. godine, posle odnošenja krupne pobjede nad frakcionaišima, Tito se bori protiv pojava koje nisu svojstvene komunistima, ističući da „karijeristima i nezdravim ambicijama nema mjesta u Komunističkoj partiji”¹. U referatu na Petoj zemaljskoj konferenciji KPJ, koja je održana u Zagrebu od 19. do 23. oktobra 1940, na kojoj je došlo do izražaja ostvareno idejno-političko i akciono jedinstvo i manifestacija izgrađenih komunističko-humanističkih odnosa u Partiji — zalagao se za još humanije odnose između drugova unutarpartijskih foruma, između nižih i viših foruma. Posebno je insistirao na novim odnosima između rukovodstva i članstva Partije, koji ne smeju „da budu komandantski, ne smije se postupati administrativno, već drugarski ukazivati drugovima na grješke ili im strpljivo objašnjavati stvari...”². Briga za ljude bila je stalno prisutna moralna osobina u revolucionarnoj aktivnosti Tita. Uspeo je da zasnuje odnose svestrane brige za ljude i tražio da se učini sve kako bi se dobri ljudi i revolucionari sačuvala za Partiju i borbu, da se zdravo članstvo odvoji od frakcionaiša, da se ljudima pomogne u ispravljanju grešaka ako se nisu ogrešili o fundamentalna programska i statutarna načela itd. Savetuje da se ima strpljenja u vaspitanju ljudi i da treba nastojati da se ljudi uče na sopstvenim i tuđim greškama. I u ovim Titovim mislima i nastojanjima izbija vera u ljude, u mogućnost da se poprave i postanu iskreni i pravi revolucionarni borci.

Bez drugarskih odnosa u samoj Partiji nije se moglo razviti ni poverenje. Sa tih pozicija pošao je Tito i insistirao da se izgrade pravi komunistički odnosi. On je govorio da je za komunističku partiju vrlo važno „kakvi su odnosi među drugovima”, jer, od tih „odnosa mnogo zavisi uspjeh rada partije”³. S obzirom na stanje u Partiji, a posebno u rukovodstvima, zalaže se da se među rukovodećim drugovima razviju novi odnosi i isticao je da „ako među drugovima, osobito rukovodiocima, nema onog toplog drugarstva koje treba da nas veže u zajedničkoj borbi za zajedničke ciljeve, onda će stradati uspjeh te borbe, jer ne može biti da neko mrzi svoga druga, a da on u isto vrijeme iskreno voli stvar za koju se bori,” i iz toga izvlači zaključak da nedrugarstvo, neprincipijelnost i nepoverenje „nisu svojstva komunista”⁴.

Posebnu pažnju pokazivao je u čuvanju partijskih kadrova od nasrtaja policije i provokatora. Tražio je strogu konspiraciju i ču-

¹ Tito: *Briga o kadrovima*, »Proleter«, maj 1939.

² Materijal sa Pete zemaljske konferencije KPJ, »Komunist« br. 1, 1949. str. 93—94.

³ Isto.

⁴ Isto.

vanje partijskih tajni i redova. Uvek je naglašavao da životi komuniste ne pripadaju samo njima, već radničkoj klasi i narodu.

Organizuje svestranu pomoć drugovima po zatvorima buržoaske Jugoslavije. Formiraju se logorski i zatvorski odbori koji drugovima doturaju potrebnu literaturu, partijske direktive, obaveštenja, pomoć u hrani i drugim potrebama. To je bilo od značaja kao humanistička briga i moralna podrška kadrovima koji su držanjem pred klasnim neprijateljem branili interese Partije i radničke klase. Ta stalna veza imala je snažan uticaj na shvatanje drugova da su prisutni u Partiji i radničkom pokretu, da shvate svoje mesto i ulogu s obzirom na uslove u koje su stavljeni. Razvilo se osećanje da nisu sami, da su ostali deo partije i revolucionarnog radničkog pokreta.

Josip Broz traži da svi članovi Partije rade na izgradnji i oblikovanju svog komunističkog lika, da se svestrano angažuju na sticanju opštih i političko-teorijskih znanja, da radom i ponašanjem steknu moralno-politički autoritet, da se osposobe da sa više poznavanja stvari mogu ostvarivati rukovodeću i usmeravajuću ulogu borbe radničke klase. Titov humanizam ogledao se i stalnoj brizi za sticanje novih saznanja, a time obogaćivanje ljudske ličnosti i moralno-političkih svojstava komuniste — revolucionara. Tako je izgrađivao snažnu partiju i organizaciju radnih masa, koja je u svojim redovima stvorila obrasce odnosa u društvu posle pobeđe revolucije.

Svestan činjenice da je samo za tri godine revolucionarnog rada — od 1937. do 1940. — uneo novi život u Partiju, da je postala idejno-politički jedinstvena i organizaciono osposobljena da može sa uspehom ostvariti proklamovane revolucionarno-humane i etičke vrednosne ciljeve, Tito nam upućuje proročanske reči na završetku rada Pete zemaljske konferencije KPJ: „Drugovi, pred nama su odlučujući dani. Naprijed sada u konačnu borbu! Iduću konferenciju moramo održati u oslobođenoj zemlji, oslobođenoj od tuđina i kapitalista.”

II

Pod Titovim rukovodstvom u proleterski humanizam naša revolucija unela je novi kvalitet u ostvarenju i afirmaciji čovečnosti kojima su težile ranije generacije boraca za slobodu i lepši i bolji život. Revolucija je rasplamsala sve humane i moralne osobine koje su bile skrivene u čoveku, a koje je gušio i deformisao kapitalizam. Ona je omogućila da se najplemenitija ljudska svojstva ispolje u borbi, da se razviju i obogate novim vrednostima druželjublje, spremnost na žrtvovanje za dobro ljudi i slobodu zemlje, pružanje pomoći drugima kada im je najpotrebnija, na podnošenje teškoća radi ostvarenja boljih i humanijih uslova življenja, poštenje, ne-sebičnost, hrabrost u borbi i kazivanju istine, iskrenost, skromnost, kolektivnost i mnoge druge osobine.

Tito je ličnim primerom dokazivao mogućnost humanosti i moralne lepote u odnosu prema čoveku. Pri izvođenju vojnih operacija tražio je da se uvek vodi računa o čoveku, da se sa što manje žrtava postižu veći rezultati. Osnovno je pravilo „za svakog starešinu da dobivene zadatke izvršava bez žrtava, odnosno sa minimalnim žrtvama”. Veština komandovanja i vođenja trupa u ratu sastoji se u tome da se zadaci izvrše „u potpunosti i sa manje žrtava”.⁵ Kritikovao je nepromišljenu hrabrost i zahtevao strogu zabranu rukovodećim drugovima da se ne igraju „svojim životima, koji su danas više nego ikada potrebni Partiji i nama”⁶. Sa pravom je ukazivao da su naši narodi pošli u borbu „baš zbog toga što vole život”⁷, odbacujući time tvrdnje o nekom fatalističkom gledanju čoveka i necenjenju sopstvenog života. To je vidljivo i iz njegovog naređenja Devetoj dalmatinskoj diviziji „Izbegavajte velike borbe i suviše žrtve”. To je ljubav komandanta prema svojim borcima, humanizam revolucionara i komuniste.

Posebnu brigu ispoljio je prema ranjenim borcima. Bitka za ranjenike na Neretvi bila je jedna od najhumanijih bitaka minulog rata. Tom prilikom se ispoljio Titov humanizam — učiniti sve da se ranjenici spase od fašističkog uništavanja, pa makar se nešto i izgubilo u brzini realizacije operativnih zamisli. „Mi smo preduzimali sve što je bilo moguće da ih zaštitimo. Naši borci nikad zbog toga nisu negodovali. To je za nas bio značajan moralni faktor.”⁸

Ali pored bitke za ranjenike u isto vrijeme vođena je borba i za zaštitu naroda koji se povlačio zajedno sa svojom vojskom. Borba je vođena „za narod, za ljude. Sa nama su tada krenule desetine hiljada ljudi iz Korduna, Like, Banije i Bosanske Krajine”.⁹

Titov humanizam se ogledao i u razvijanju međusobnog poverenja kod boraca i jedinica, u afirmaciji najpozitivnijih tekovina zajedničke borbe naših naroda radi jačanja bratstva i jedinstva, u iskazivanju poverenja ljudima dajući im odgovorne revolucionarne zadatke, u stavljanju boraca u uslove da razviju ljudske sposobnosti i u praksi borbe pokažu ljudske vrednosti, u potvrđivanju moralnih i revolucionarnih osobina itd. U svim tim odnosima Titova ličnost je zračila primerom i tako još više potencirala razvijanje najhumanijih odnosa u tako teškom i slavnom trenutku istorije naših naroda.

U Centralnom komitetu naše partije u Vrhovnom štabu NOV i POJ stvorio je klimu za ispoljavanje drugarstva i humanih međusobnih odnosa. U pismima i izveštajima nalazimo divne primere humanizma i drugarske pažnje. Obaveštavajući o pripremama neprijatelja za ofanzivu, Svetozar Vukmanović Tempo piše drugarsko, toplo pismo Vrhovnom štabu i drugu Titu: „Nemoj, Tito, da potceniš te stvari. Još jedamput te molim da paziš na sebe”, a zatim nastavlja „ja vrlo dobro znam da ova ofanziva (druga neprijateljska — MM) nama neće mnogo da naškodi. Pred očima imam samo to da

⁵ Zbornik NOR, t. II, 7, str. 277—278.

⁶ Pismo CK KPH od 19. 4. 1942. IRPJ 1666/IV, ld-13 (42) 36.

⁷ Govori i članci, tom II, str. 327.

⁸ Predgovor knjizi »Neretva« knj. 1, str. 8, izd. VIZ — 1965.

⁹ »Borba« od 4. 11. 1965, str. 7.

nas neprijatelj ne udari na najosetljivijem mestu, to jest, da se tebi i vama što desi".¹⁰

Od mnogobrojnih pisama i izveštaja Moše Pijade navodimo delimično samo dva. Obaveštavajući o stanju u Crnoj Gori, obraća se drugu Titu rečima „Sa mog ličnog stanovišta — koje naravno nema važnosti — žao mi je da ću toliko vremena biti odvojen od vas... dan je ispunjen, radim u štabu, a noću na terenu, nije mi dosadno, ali mi vi ipak nedostajete”, pa zaključuje „Zanima me kako živite... kako se hranite”.¹¹ U drugom pismu čitamo „Ako dođeš u Pivu običiću te ili obiđi nas, bojim se da ćeš daleko odmaći pa mi je teško da nisam sa vama”. Drug Tito je posebno brinuo o Vladimiru Nazoru. Prema pesniku je ispoljavao poštovanje i drugarsku pažnju. O tome je Nazor pisao: „Tito mi je poslao na dar poveći broj jabuka, što mi se u ustima same rastapaju i tri kutije vitamina. Hoće svakako da se u Gazvi konačno izlečim”.¹²

U opštoj krizi humanizma, izazvanoj buržoaskom dehumanizacijom čoveka i društva i fašističkim zločinima, naša revolucija je bila snaga koja je razrešavala društvene protivrečnosti i istovremeno afirmisala humanistički smisao borbe za novo društvo i novog čoveka koji se rađao u vatri revolucionarnog rata. Partija i Tito unosili su novi duh odnosa među ljude, vraćali čoveku moć i samopouzdanje, jačali veru u čovečno i mogućnosti humanijeg življenja. Od boraca partizana je tražio da budu humani i prema zarobljenom neprijatelju. Zato je i naredbu izdao u tom smislu: „Zabranjuje se maltretiranje, prebijanje ili bilo kakvo ispoljavanje lične mržnje prema zarobljenicima koji padaju u naše ruke”.¹³

Drug Tito se uvek interesuje i traži od štabova i organa narodnooslobodilačke vlasti da vode računa o smeštaju, odmoru i ishrani boraca i nezi ranjenika. Postavlja zadatak da vojni i politički organi, partijska rukovodstva i organi revolucionarne vlasti na vreme pronalaze izvore snabdevanja i pokažu maksimalnu samoinicijativu i partizansku upornost. Stalno je isticao da se borba vodi za ljude i baš zato mora imati humani karakter i borcima omogućiti da ratne teškoće ublažuju međusobnom pomoći i drugarskom pažnjom. Postavlja zadatke da se učini sve u pomoći stanovništvu sela koje je neprijatelj opljačkao i popalio. Tako je NOV pružala nesebičnu pomoć ljudima na oslobođenoj i poluoslobođenoj teritoriji čak i onda kada ni sama nije imala dovoljno hrane. Narod i njegova vojska sve su delili i zadovoljstva pobeđe i gorčinu trenutnih poraza, i zlo i dobro, i hranu i teškoće gladi itd. Kroz zajednički napor ostvarivano je monolitno jedinstvo boraca i naroda, razvijen je kvalitativno novi odnos između naroda i vojske. Mnoge borbe su vođene za zaštitu naroda i njegove imovine, ali je i stanovništvo činilo sve da sačuva ranjene borce, noseći ih po dubokom snegu

¹⁰ Pismo od 15. I 1942. IRPJ 590 (V, 3—1 642, 14).

¹¹ Pismo od 11. 3. 1942. IRPJ 4306 (III, 8—3 42) 108.

¹² V. Nazor: »S partizanima«, knj. 1, str. 95.

¹³ Zbornik dokumenata NOR, t. I, 2, str. 223—224.

bez hrane i odmora. Tako se i desilo da su „seljaci u Bosni jeli koprive a hljeb davali svojim vojnicima.”¹⁴

Tito se zalagao za moralnu čistotu i humanizam boraca. Bio je veoma oštar u zahtevima da se kritikuju greške rukovodstava i pojedinaца, ali je savetovao da se u tome bude principijelan i odmeren. Nije dozvoljavao da se na bilo koji način obezvređuje partizansko ime — moralni, revolucionarni, humani i borbeni lik. Revoluciju mogu nositi samo odani, humani i moralno poštени ljudi. U razgovoru sa predstavnicima Hrvatske na Drugom zasedanju AVNOJ-a je to i rekao „ne trebamo nepoštenih pa makar nam i koristili.”¹⁵

Nije žalio truda u osposobljavanju i podizanju mladih perspektivnih i hrabrih boraca. U uzdizanju kadrova pokazao je revolucionarnu smelost. Stalno traži da se na rukovodeća mesta uvlače novi, mlađi ljudi, koji se pokazuju i u ovim časovima odani, hrabri i disciplinovani.¹⁶ Pred partijska i vojna rukovodstva postavlja da se mladim borcima, članovima Skoja i omladincima stvore uslovi u kojima mogu slobodno i svestrano da u praksi pokažu kvalitete i sposobnosti.

Drugu Titu teško je padao međusobni pokolj naših naroda i narodnosti koji je delo okupatora i domaćih izdajnika. Ulagao je svu svoju revolucionarnu energiju i usmeravao delatnost Partije i boraca revolucije da se bratoubilačka borba spreči i kroz oslobodilački rat stvori čvrsto i monolitno bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti. Već na majskom savetovanju 1941. godine u Zagrebu postavljeni su zadaci jačanja bratstva i jedinstva i ostvarenje marksističke nacionalne politike u Jugoslaviji. Pravilan marksistički, revolucionarni i humanistički stav o nacionalnom pitanju došao je do izražaja početkom oružane borbe. Svaki borac protiv okupatora i njegovih saradnika istovremeno se borio i za nove odnose među jugoslovenskim narodima. Sprečavanje bratoubilačke borbe bio je humanistički zahtev da se sačuvaju ljudi od međusobnog uništavanja i da se borba usmeri ka eliminisanju društvenistorijskih uzroka koji su doveli do brze kapitulacije zemlje i razvoja buržoaskog nacionalizma i šovinizma. To je bio humanistički čin, a u njemu je Tito utkao sebe, svoju revolucionarnu energiju i humanističku viziju sveta za koji se bori. On je uvek podvlačio da je narodnooslobodilačka borba neraskidivo povezana sa rešenjem nacionalnog pitanja, jer „Zastava Narodnooslobodilačke borbe protiv okupatora, koju je podigla Komunistička partija Jugoslavije 1941. godine, jeste u isto vrijeme i zastava borbe za nacionalnu slobodu i ravnopravnost svakog naroda posebiце.”¹⁷ Zato je bio i ostao stegonoša borbe za nacionalnu nezavisnost, ravnopravnost i jedinstvo jugoslovenske socijalističke zajednice.

Internacionalizam naše revolucije i Partije dolazio je do izražaja u toku rata i revolucije zahvaljujući i ličnosti druga Tita. Ra-

¹⁴ Tito »Govori i članci«, str. 14.

¹⁵ Zbornik dokumenata NOR-a t. II, 11, str. 453.

¹⁶ Pismo Radi Končaru od 12. IX 1941. — IRPJ 1777/I 3—3 (41) 34.

¹⁷ J. B. Tito: »Govori i članci«, knj. 1, str. 174.

dio je na formiranju jedinica drugih naroda na našoj teritoriji i pružao pomoć pokretima u Bugarskoj, Albaniji, Italiji, Mađarskoj, Rumuniji i Grčkoj. Internacionalizam se manifestovao i u stalnoj borbi za ostvarenje konačne pobjede nad fašizmom i izdajnicima zemlje, za odbranu prve socijalističke zemlje — Sovjetskog Saveza.

Pod Titovim rukovodstvom i angažovanjem Partije u našoj revoluciji stvoren je „tip novog čovjeka”,¹⁸ koji će nakon oslobođenja zemlje razviti stvaralačku energiju kako bi stvorio potrebne materijalne i društvene uslove za razvoj socijalističkog humanizma.

III

Titov humanizam i revolucionarnost doživeli su još širu afirmaciju u oslobođenoj zemlji. U najtežim uslovima razorenosti zemlje, oskudice i siromaštva na svakom mestu podvlači da „gradimo socijalizam za čovjeka, i zbog toga što ga gradimo za čovjeka, za ljude mora imati humani karakter.”¹⁹ Nikada nije zaboravljao da istakne da naše bogatstvo nisu samo fabrike i putevi već da je „naše najveće bogatstvo čovjek, novi čovjek, socijalistički čovjek, koga treba izgrađivati.”²⁰ U čitavoj revolucionarnoj delatnosti posle rata ukazuje da čovek mora ostati prva briga.

Zbog toga se Tito bori protiv svih pojava unižavanja i iskorišćavanja čoveka, pojava nebrige i zapostavljanje stvaranja materijalnih i socijalnih uslova za čovekovo humano i samoupravno oblikovanje. Oštro kritikuje sve one koji tobože u ime viših ciljeva socijalizma zaboravljaju na čoveka. Energično se bori protiv birokratskog odnosa prema ljudima i svih pojava obezvređivanja snage i moći samoupravljača. Tito traži da se privuče svaki pojedinac „u procesu upravljanja i odlučivanja”, da mu se daju „maksimalne mogućnosti da sam vidi rezultate svoga rada, da ih cjeni i mjeri”, jer to znači „učiniti od njega ekonomski i društveno slobodnog i nezavisnog čovjeka koji živi od svoga rada, oslobođen svakog tutorstva i posljednjih ostataka najamnine.”²¹ Prilikom rada na novom Ustavu tražio je da polazna tačka u njemu „treba da bude čovjek, kao proizvođač i upravljač”.²²

Tito je stalno sa narodom, osluškuje glas masa i nastoji da na najbolji način izrazi i ostvari interes radničke klase i radnog naroda. Prekoreva one koji se odvajaju od masa i misle da sve znaju i sve mogu sami da rešavaju donošenjem zakona. Onaj „ko sebi utvara da je kadar stalno učiti narod, a sam ne učiti od naroda, taj nije rukovodilac, a najmanje socijalistički rukovodilac”²³, govorio je Tito. Traži od komunista da neprekidno budu s narodom, da u stavovima izražavaju interese radnika i da se bore za njihovu realizaciju u praksi samoupravnog društva. Komunisti ne smeju

¹⁸ J. B. Tito »Govori i članci«, knj. VI, str. 45.

¹⁹ Isto, knj. VI, str. 22.

²⁰ Društvena uloga SKJ, str. 32. izd. »Kulture«, Bgd. 1960.

²¹ J. B. Tito: »Govori i članci«, knj. XV, str. 184.

²² Isto, knj. XVI, str. 114.

²³ Isto, knj. V, str. 40.

žaliti truda u borbi da oslobode društvo od birokratizma i drugih deformacija koje se javljaju ili budu javljale u našoj socijalističkoj zajednici.

Polazeći od Marksovog humanizma, dalje ga razvija i bogati novim vrednostima stvorenim u jugoslovenskoj praksi samoupravnog socijalizma. Tito se do kraja angažuje u uništenju svih pojava izrabljivanja, bori se protiv etatističkih stega i malograđanskih pojava koje prate naš dinamički socijalistički razvitak. Tito je realni humanist, zalaže se rečima i delima za ono što se može ostvariti, svestan da svaka demagogija i nerealna obećanja mogu imati negativne posledice na poverenje ljudi u rukovodioce, u Savez komunista i put socijalističkog razvoja. Treba govoriti samo ono što se može ostvariti u bliskoj budućnosti, ali ne zanemariti ni otvaranje perspektive za budućnost.

Pred narodom, Partijom i radničkom klasom ne treba ništa kriti, valja iznositi i teškoće, ali istovremeno i predlagati mere kako da se najbrže i sa manje napora prebrode. Tito oštro kritikuje nerealne privredne i proizvodne planove. Biti realan u ocenjivanju sopstvene vrednosti, odgovoran za svaku izgovorenu reč iza kojih moraju da stoje dela, stalno pratiti društveni razvoj i saznavati potrebe naroda i u tom pravcu ulagati napore da se one prema datim mogućnostima ostvare — to su zahtevi koje Tito postavlja sebi i svim komunistima i drugovima koji se nalaze na rukovodećim mestima.

Posebno pred komuniste postavlja zadatak da izgrade sebe kao humaniste. On je govorio „treba znati ući u lični život svakog čoveka i razumjeti njegove teškoće, jer je svaki čovek čitav svet za sebe, biće koje ima i veselih i žalosnih trenutaka u životu”, i nastavlja „nije zato potrebno biti neki psiholog: dovoljno je biti čovek imati srca i osećaj za ljude”. Zaključujući ovu misao, kaže „Mi nijesmo, neki Samarićani; ali, mi smo komunisti, a komunisti moraju u prvom redu biti humanisti.”²⁴

Poverenje u radničku klasu i radne ljude da su sposobni da ostvare ciljeve socijalističkog samoupravnog društva jeste Titova ideja vodilja. Stvaralačka snaga radnih ljudi je neophodan i nezamenljiv pokretač u ostvarenju bogatijeg društva. Upravo zato treba učiniti sve da postanu stvarni nosioci socijalnog progressa, graditelji i stvaraoci ekonomskih i socijalnih preduslova humanijeg življenja. Stoga je neophodno da radni čovek bude zainteresovan, osposobljen i slobodan u odlučivanju o višku rada koji je stvorio u procesu proizvodnje u zajednici sa drugim radnim ljudima u radnoj jedinici i organizaciji. Taj materijalni interes sjedinjen sa samoupravnim moći, društvenim ugledom i saznanjem je materijalna snaga koja jedino može da ubrzava ritam čitavog društvenog razvoja.

Radnim ljudima treba omogućiti da sami uređuju međusobne odnose na humanim osnovama da kroz rad i samoupravljanje humaniziraju sebe, učine rad životnom potrebom čoveka, da se u samoupravnoj praksi potvrđuju kao sposobni proizvođači i samo-

²⁴ J. B. Tito: »Govori i članci«, knj. XIII, str. 397.

upravljači — kao jedinstvene socijalističke ličnosti. Nije više potrebno da Savez komunista vlada u ime radničke klase, jer je ona osposobljena da sama upravlja društvom, uz idejno usmeravajuću ulogu SK.

Jugoslovenska praksa samoupravnog socijalizma je dokazala da je Titova humanistička vizija o socijalizmu bila realna i revolucionarna. Radni ljudi su kroz samoupravljanje ispoljili radnu energiju, samoinicijativu i stvaralaštvo u organizovanju proizvodnje i društvenog života u radnoj zajednici. Tim putem se najbolje i najbrže ostvaruje i oslobođenje rada i čoveka — taj humanistički i socijalno-etički zahtev o kome su pisali Marks, Engels i Lenjin kao i na hiljade drugih revolucionara.

Po humanizmu i revolucionarnosti Tito je poznata i priznata ličnost savremenog sveta. Ukazujući na bitne interese ljudi i naroda u svetu i angažujući se za njihovo ostvarenje, on postaje pripadnik svih snaga koje se bore za mir i progres. Tito se nalazi u prvim redovima miroljubivih i revolucionarnih snaga u svetu. Njegove osude nasilja, ugnjetavanja i agresije su reči slobodoljubivog čovečanstva, u njima se izražavaju opšti interesi ljudi i realnost sadašnje istorijske epohe. Nema danas većeg humanističkog zadatka od borbe za mir i socijalizam, jer je to jedini put da se spasi ljudsko društvo od sopstvenog samouništenja.

Proslavljajući Titov rođendan i pedesetogodišnjicu osnivanja i revolucionarne aktivnosti naše partije, nama je bila dužnost da istaknemo humanizam dela i misli, da ih sledimo u interesu socijalizma i nas samih. Čitav njegov život to je put revolucionara komunista i humaniste. On je utkao sebe u našu prošlost, sadašnjost i budućnost. Dalje razvijanje njegovih dela i usvajanje humanističke orijentacije, rad na izgradnji još humanijih i bogatijih društvenih odnosa — to je naš dug prema Titu, Savezu komunista Jugoslavije i narodima naše zemlje.

Pukovnik u rez.
prof. *Milán M. MILADINOVIC*